

شناسایی مولفه های توانمند سازی کارکنان گلخانه با تاکید بر نقش ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با بهره گیری از رویکرد پدیدارشناسی (مطالعه موردی استان خراسان رضوی)

سمیرا ادیب

دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی، گروه اقتصاد، ترویج و آموزش کشاورزی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

اسدالله زمانی پور*

دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

سید محمود حسینی

دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران، ایران

چکیده:

تحقیق حاضر با هدف شناسایی مولفه های توانمندسازی کارکنان گلخانه با تاکید بر نقش ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با بهره گیری از رویکرد پدیدارشناسی در استان خراسان رضوی صورت پذیرفت. جامعه آماری این تحقیق متشکل از کارشناسان جهاد کشاورزی، صاحب نظران دانشگاهی و خبرگان بخش خصوصی و مدیران گلخانه های استان خراسان رضوی است. افراد مطلع به روش گلوله برفی و داده ها به روش مصاحبه عمیق و مشاهده مستقیم جمع آوری شدند. تجزیه و تحلیل داده ها بر اساس الگوی کلایزی انجام گرفت. فرآیند کدگذاری اولیه با شناسایی شواهد از روایت های مصاحبه های نگارش شده برای ۳۰ مصاحبه انجام شد که نتیجه این مرحله شناسایی ۱۴۹ کد اولیه است. در مرحله دوم ۲۱ معنی فرموله شده بدست آمد که با دسته بندی آنها مضمون های تحقیق که همان مولفه های موثر بر توانمندسازی گلخانه داران است، شناسایی شدند. در نتیجه تجزیه و تحلیل یافته ها، شش مضمون اصلی دستاوردهای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با تاکید بر توانمندی گلخانه داران، پیش ران ها، استراژی ها و راهبردها، شرایط تعدیل کننده (سیاست های حمایتی و پشتیبانی کننده)، شرایط زمینه ای و پیامدها بدست آمد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده مواردی مانند استفاده از برنامه های آموزشی و اطلاع رسانی، اعطای اعتبارات و تسهیلات بانکی متنوع، کاهش واردات محصولات تولیدی مشابه، حمایت از تشکل های تولیدکنندگان و بیمه محصولات کشاورزی و گلخانه ای در جهت توانمندسازی گلخانه داران توصیه می شود.

کلمات کلیدی: نظام دانش و اطلاعات کشاورزی، توانمندسازی، پدیدارشناسی، گلخانه داران

مقدمه :

سیاست های توسعه بخش کشاورزی در کشور ما همواره با چالش ها و تنگناهای فراوانی دست به گریبان بوده است . مشخصه اصلی این گونه سیاست ها عدم انسجام ، عدم هدفمندی و ناهماهنگی و از همه مهمتر تأثیرپذیری از هدف های غیراقتصادی بوده است. امروزه مدیران واحدهای کشت و پرورش محصولات گلخانه ای به دلیل وجود چالش های متعدد در حوزه کشاورزی ، نیازمند آشنایی با انواع پیچیدگی های اجتماعی ، سیاسی، اقتصادی ، بوم شناختی و اخلاقی می باشند ؛ که همه این موارد لزوم توجه بیش از پیش ، به پرورش افرادی توانمند ، دارای مهارت ها و شایستگی های عمومی ، حرفه ای و آگاه ، در دسترسی به اطلاعات ، برقراری ارتباطات مؤثر ، تجزیه و تحلیل چالش ها و ارائه راه حل ها ، تفکر خلاق را طلب می نماید (معمدی و همکاران ، ۱۳۹۸). از آنجایی که بر اساس سند چشم انداز ۲۰ ساله ، وظیفه امنیت غذایی بر عهده بخش کشاورزی بوده و نیز بر اساس سیاست های کلی برنامه چهارم توسعه ، تأمین غذا با تکیه بر تولید از منابع داخلی و تأکید بر تولید محصولات اساسی کشاورزی بر عهده دولت است ، فراهم کردن زمینه های لازم برای تحقق رقابت پذیری کالاها و توسعه صادرات غیرنفتی و ایجاد سازوکارهای مناسب برای رشد بهره وری عوامل تولید و ارتقای سطح درآمد و زندگی روستائیان و کشاورزان می تواند یکی از نتایج توانمندسازی کشاورزان باشد (دانایی فرد و همکاران ، ۱۳۸۹) . همچنین توانمندسازی افراد یک ابزار مؤثر مدیریتی می باشد که می توان در جهت

هدایت افراد برای افزایش بهره وری مورد استفاده قرار گیرد (Amundsen & Martinsen , 2015) . از سوی دیگر توسعه کشاورزی پایدار بدون دانش ، آگاهی و راهبرد در طرح های ظرفیت سازی و توانمند سازی امکان پذیر نمی باشد ، بنابراین ظرفیت سازی و توانمند سازی گلخانه داران ، یک گزینه راهبردی می باشد که می تواند منجر به توسعه کشاورزی پایدار شود (تاجریزی و همکاران ، ۱۳۹۹). همچنین توانمندسازی گلخانه داران تابعی از فعالیت های ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی است که به نظر می رسد می تواند به میزان قابل توجهی باعث تغییر و تکامل دانش و مهارت گلخانه داران به منظور افزایش کارایی ، اثر بخشی و پایداری فعالیت های گلخانه ای باشد . بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که افزایش آگاهی و دانش می تواند هسته های لازم را برای دستیابی به توانمند سازی گلخانه داران فراهم آورد و توسعه کشاورزی پایدار را به دنبال داشته باشد . نظام دانش و اطلاعات کشاورزی از مجموعه ای از مراکز ترویجی ، تحقیقاتی ، آموزش عالی کشاورزی ، بنگاه های خرید و فروش نهاده ، بهره برداران و پیوندها و تعامل های بین آنها تشکیل شده است که فرآیندهای ایجاد ، تغییر ، انتقال ، ذخیره ، بازیابی ، ادغام ، انتشار و بکارگیری دانش و اطلاعات با هدف هم افزایی و به منظور حمایت از تصمیم گیری حل مشکلات و نوآوری در کشاورزی را انجام می دهند (Roling , 1989) . ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی می توانند در جهت افزایش محتوای دانش گلخانه داران و در نهایت توسعه کشاورزی با یکدیگر در ارتباط باشند

این ایده بنا نهاده شده که نوآوری های کشاورزی به دانش استفاده و مبادله فناوری بستگی دارد. نظام دانش از کنشگرانی (افراد ، سازمان ها ، شبکه ها) تشکیل شده که در تولید و بکارگیری دانش دخالت دارند. ارزیابی سریع نظام دانش و اطلاعات کشاورزی بعنوان روشی برای شناخت چگونگی عمل نظام و تعیین نقش ها و تعاملات بین کنشگران این نظام توسعه یافته است.

نتایج تحقیق استملر و میمن (۲۰۲۳) تحت عنوان " کشاورزی و اشتغال گلخانه ای ، شواهدی از اکوادور " نشان داد که بین سال های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ در کشور اکوادور ، ایجاد اشتغال در مناطق روستایی کشورهای کم درآمد با استفاده از کشاورزی گلخانه ای و استفاده از روش های تولید پیشرفته تر باعث توانمندسازی کشاورزان و گلخانه داران می شود. نتایج این تحقیق نشان می دهد که سهم بزرگ از نیروی کار متوجه کشاورزی گلخانه ای است و بطور خاص مزارع گلخانه ای ، کارگران و کارگران زن بیشتری را با قراردادهای دایمی استخدام می کنند.

بونیس و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیقی تحت عنوان " سنجش توانمندسازی زنان در پروژه های توسعه کشاورزی ، تولید غذا و تنوع غذایی کودک و مادر در تیمور شرقی " به این نتیجه رسیدند که نمرات تنوع غذایی زنان توانمند و فرزندانشان بالاتر از کسانی بود که قدرت ندارند. همچنین ارتباط بین معیارهای مختلف توانمندسازی و تنوع غذایی در بین زنان بیشتر و معنی دارتر از کودکان بود. بنابراین استراتژی های متنوع کشاورزی به عنوان سرمایه گذاری های ارزشمند

و اطلاعات مدیریتی ، اقتصادی و دانش فنی را به کشاورزان و بهره برداران منتقل نمایند و می توانند ابزار مهمی برای توانمندسازی افراد در جوامع و افزایش تعاون بین افراد و سایر مراکز آموزشی و تحقیقاتی و ترویجی ، بهبود مشارکت های اقتصادی و اجتماعی ، بهبود دسترسی به خدمات اعتباری و خدمات پایه باشند (عزیزی و همکاران ، ۱۳۹۵). علی رغم اهمیت نظام دانش و اطلاعات کشاورزی مناسب برای حصول اهداف توسعه پایدار کشاورزی در استان خراسان رضوی ، شواهد مختلف موجود از جمله تغییرات متعدد و غیرمؤثر در سیاست ها ، ساختار کنشگران مختلف این نظام و نتایج تحقیقات متعدد مبنی بر عدم دستیابی به برخی از اهداف از پیش تعیین شده برای کنشگران نظام ، حاکی از آن است که این نظام در حصول عملکرد مطلوب و دستیابی به برخی اهداف خود موفق نبوده است.

پیشینه تحقیق :

تا کنون تحقیقات مختلفی در خصوص نظام دانش و اطلاعات کشاورزی انجام شده است ، اما مطالعات بسیار محدودی به بررسی عوامل مؤثر بر توانمندسازی گلخانه داران متاثر از ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی پرداخته اند. برخی از جدیدترین مطالعات انجام شده داخلی و خارجی در این خصوص عبارتند از:

بلوم (1989) با روش شناسی ارزیابی سریع نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با هدف شناسایی منابع اطلاعاتی مختلف مورد استفاده برای توانمندسازی کشاورزان سنتی در یک نظام دانش پیشرفته پرداخت. ارزیابی سریع نظام دانش و اطلاعات کشاورزی بر پایه

اقتصادی با ۰/۳۶ درصد بیشترین تاثیر را در میزان توانمندسازی کشاورزان دارد و در مرحله بعد عامل محیطی با ۰/۳۵ درصد تاثیر می باشد .

سواری و اسکندری (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان " نقش مدیریت مشارکتی در توانمندسازی جوامع محلی در مقابله با خشکسالی در جنوب استان کرمان " به این نتیجه رسیدند که خانوارهای روستایی مورد مطالعه از نظر مؤلفه های مدیریت مشارکتی در وضعیت نامساعد و از نظر مؤلفه های توانمندسازی در وضعیت نسبتاً مساعدی قرار دارند . همچنین ، نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که رابطه ی مثبت و معنی داری بین مؤلفه های مدیریت مشارکتی با توانمندسازی وجود دارد .

صادقو و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی تحت عنوان " شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان در نواحی روستایی (منطقه مورد مطالعه : روستاهای دهستان ازغند شهرستان مه ولات) به تبیین عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان در ابعاد اجتماعی ، اقتصادی ، نهادی و فردی کشاورزان ساکن در دهستان پرداختند که نتایج تحقیق نشان داد که بعد اجتماعی و نهادی بیشترین تاثیر را بر توانمندی کشاورزان دهستان مورد مطالعه دارد .

نتایج تحقیق حیدری ساربان (۱۳۹۲) با عنوان " بررسی عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان در مناطق روستایی شهرستان ابهر " در عوامل موثر در توانمندسازی ، چهار عامل استخراج شدند که عامل اول به نام عامل اجتماعی - فرهنگی با تبیین بیش از ۲۷/۶۱ درصد از کل واریانس ، به عنوان اثربخش ترین عامل معرفی شد . عامل دوم به نام عامل اقتصادی ،

برای بهبود رژیم غذایی و سلامت مادران و فرزندان می تواند تاثیر زیادی در توانمندسازی زنان داشته باشد .

ساندرا و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی به بررسی مدیریت تولید با توانمندسازی کارکنان پرداختند و به این نتیجه رسیدند بسیاری از شرکت ها برای تنوع محصولی خود و بالابردن سطح محصولات خود باید کارکنان خود را توانمندتر سازند ، آنها با بررسی چند شرکت و ایجاد آموزش و برگزاری کلاس های فوق العاده باعث شد ، که ۳۰ درصد از کارایی آنها افزایش یابد ، توانمندسازی کارکنان بیشتر باعث ایجاد کارهای نوآورانه و تغییرات اساسی در شرکت شد .

نتایج تحقیق معتمدی و همکاران (۱۳۹۸) تحت عنوان " تبیین شایستگی های حرفه ای متمایزکننده عملکرد مدیران واحدهای تولید محصولات گلخانه ای استان خراسان جنوبی " نشان می دهد که از ۲۳ متغیر مورد بررسی ، تنها ۸ متغیر به ترتیب اولویت بر اساس بالاترین میزان ضریب همبستگی کانونی شامل : رعایت اصول انجام عملیات کاشت ، رعایت شایستگی های اعتقادی - اخلاقی در محیط کار گلخانه ، به کارگیری شایستگی های مدیریتی ، رعایت شایستگی های پایه محیط کار ، آماده سازی بستر کاشت ، تعداد دوره های آموزشی - ترویجی مرتبط با گلخانه ، آماده سازی خزانه و عملیات کاشت و سابقه کشت گلخانه که توان حداکثر تمایز بین مدیران واحدهای تولید محصولات گلخانه ای موفق و ناموفق را داشتند .

نتایج تحقیق ساربان و افتخاری (۱۳۹۵) با عنوان "تحلیل عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان استان اردبیل " نشان داد که عامل اجتماعی با ۰/۴۴ درصد و

داوطلبانه وظایف، انسجام گروهی، شفافیت نقش‌ها، حمایت تعاونی از اعضا و دسترسی به منابع اطلاعاتی تاثیر غیرمستقیم بر توانمندسازی دارند.

نتایج تحقیق موسوی و مختارزاده (۱۳۹۸) تحت عنوان "توانمندسازی کشاورزان به منظور گذار از کشاورزی سنتی به کشاورزی بازارمحور" نشان می‌دهد که توانمندسازی کشاورزان و گلخانه‌داران و ارتقای دانش و کسب مهارت‌های لازم توسط آنها به کاهش فقر و محرومیت روستایی، کارآفرینی و رفاه روستاییان و تحقق عدالت اجتماعی و توسعه اقتصادی و کشاورزی کمک می‌کند و با ایجاد فرصت‌های آموزشی مورد نیاز، ظرفیت و توانمندی بهره‌برداران برای استفاده از فرصت‌های اقتصادی را ارتقا می‌دهد و با مشارکت کشاورزان و متشکل شدن آنها در قالب تشکل‌های کشاورزی، نه تنها زمینه اشتغال‌زایی و افزایش درآمد کشاورزان فراهم می‌گردد، بلکه از این طریق زمینه توسعه کشاورزی بازار محور ایجاد می‌شود.

همچنین نتایج تحقیق دین‌پناه (۱۳۹۸)، تحت عنوان "عوامل مؤثر بر نظام دانش و اطلاعات کشاورزی از دیدگاه کارشناسان ترویج استان گلستان" نشان داد که عوامل بهبود تعاملات ترویج با آموزش، عوامل بهبود تعاملات ترویج با کشاورزان، عوامل بهبود تعاملات ترویج با شرکت‌های خصوصی، عوامل بهبود تعاملات ترویج با تشکل‌های کشاورزی، عوامل بهبود تعاملات آموزش با تحقیق، عوامل بهبود تعاملات آموزش با کشاورزان و عوامل بهبود تعاملات تحقیق با کشاورزان

۱۸/۷۵ درصد از واریانس کل را پس از عامل اول تبیین کرد و عامل سوم به نام عامل روانشناختی، ۱۵/۱۳ درصد از کل واریانس و عامل آخر به نام عامل فردی، ۱۲/۴۴ درصد از کل واریانس را تبیین کردند.

افتخاری و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق تحت عنوان "نقش توانمندسازی در توسعه کشاورزی مطالعه موردی استان اردبیل" به این پرسش اساسی پرداختند که آیا بین توانمندسازی و توسعه کشاورزی رابطه معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که رابطه‌ای بسیار قوی با جهت مثبت میان سطح توسعه کشاورزی روستاهای نمونه با ابعاد خودتعیینی، شایستگی و تأثیر وجود دارد، اما در سایر ابعاد رابطه معناداری مشاهده نمی‌شود.

نتایج تحقیق شفیعی ثابت و فرهادی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "تأثیرات توانمندسازی بهره‌برداران کشاورزی در توسعه روستایی شهرستان سمیرم" نشان داد که فرآیند توانمندسازی بهره‌برداران کشاورزی به وسیله ۶۷ گویه در قالب شاخص‌هایی همچون آموزش و اطلاع‌رسانی، دانش و آگاهی، فنآوری اطلاعات، منابع مالی و اعتباری، اعتمادسازی، همکاری و تشریک مساعی، تصمیم‌گیری در امور اجتماعی و اقتصادی، سنجیده شده است.

علی‌بیگی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر توانمندسازی روان‌شناختی اعضای تعاونی‌های پرورش محصولات گلخانه‌ای استان کرمانشاه" به این نتیجه رسیدند که متغیرهای اعتماد درون‌گروهی - تعهدسازمانی و دانش و آگاهی از اصول تعاون بطور مثبت و مستقیم در توانمند ساختن اعضا تاثیر دارند و همچنین متغیرهای تقسیم

سرمایه انسانی شده و از این طریق به طور غیرمستقیم منجر به توسعه گلخانه ها شده اند .

عزیزی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی تحت عنوان " نقش نظام نوین ترویج کشاورزی در توانمند سازی بخش کشاورزی در عرصه های تولیدی (مطالعه موردی حوزه مرکز جهاد کشاورزی انجیرلو) " به این نتیجه رسیدند که نظام نوین ترویج کشاورزی باعث توانمندسازی در زمینه مسایل غیرتخصصی ، توانمندسازی در زمینه مهارت های آموزشی و ترویجی و تقویت دانش و فنون ، پاسخگویی کارشناسان نسبت به مسایل عرصه ، بهره گیری از ظرفیت بخش خصوصی ، باعث افزایش ضریب دسترسی کشاورزان به فعالیت های آموزشی و ترویجی و هدایت بخش دولتی به سمت نظارت و حمایت در عرصه های تولیدی می شود .

نتایج مدل سازی در تحقیق سبحانی و همکاران (۱۳۹۷) تحت عنوان " بررسی تاثیر دانش، نگرش و رضایت مندی گلخانه داران عضو تعاونی شهرستان پاکدشت بر سطح پایداری گلخانه ها " نشان داد که متغیر های دانش ، نگرش و رضایت مندی گلخانه داران تاثیر مثبت و معنی داری بر سطح پایداری گلخانه ها دارند . در نهایت ، پس از تحلیل اثرات مستقیم و غیر مستقیم متغیر ها بر سطح پایداری واحد های تولید مشخص شد که این عوامل در مجموع توانایی تبیین ۶۹ درصد متغیر وابسته را داراست .

اهداف تحقیق :

هدف کلی تحقیق ، شناسایی مولفه های توانمند سازی گلخانه داران با تاکید بر نقش ارکان نظام دانش و

نسبت به نظام دانش و اطلاعات کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری داشتند .

رضایی نصرتی و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی را با عنوان بررسی تاثیر توانمندسازی کارکنان بر مدیریت عملکرد در صنایع چوب و کاغذ مازندران انجام دادند . نتایج تحقیق حاکی از آن است که در صنایع چوب و کاغذ مازندران عملیات توانمندسازی بر مدیریت عملکرد آن شرکت تاثیر مثبت دارد .

نتایج یافته های ایمان صیاد و همکاران (۱۳۹۴) تحت عنوان " تاثیر فعالیت های آموزشی در بهبود مهارت های مدیریتی گلخانه داران مطالعه موردی دهستان برآآن جنوبی شهرستان اصفهان " نشان داد که از دیدگاه گلخانه داران ، آموزش های فنی بیشترین تاثیر را در بهبود مهارت های مدیریتی آنان داشته است و متغیرهای آموزش در زمینه هایی نظیر : روش های مناسب آبیاری ، برداشت اصولی محصول ، عضویت در تشکل ها و استفاده از وام و اعتبار رسمی نقش مثبتی در بهبود مهارت های مدیریتی گلخانه داران داشته است .

نتایج تحقیق شرقی و همکاران (۱۳۹۹) تحت عنوان " طراحی مدلی برای توسعه فنی گلخانه ها و تحلیل عوامل موثر بر آن ، مطالعه موردی شهرستان پاکدشت " نشان می دهد که دو عامل سرمایه انسانی و دسترسی به زیرساخت های فنی به عنوان موثرترین عوامل توسعه فنی گلخانه ها شناخته شده اند و متغیر دسترسی به بازار ، سرمایه گذاری - اعتبار و هزینه - فایده و برنامه های آموزشی - ترویجی منجر به ارتقای سطح

استفاده گردید. جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها به طورهمزمان پیش رفته و زمانی که تم ها ظاهر شده و داده ها اشباع شدند، مصاحبه ها به پایان رسید. برای تجزیه و تحلیل داده ها نیز از روش هفت مرحله ای کلایزی استفاده شد (رستمی و همکاران، ۱۳۹۰). در پایان روایی نتایج پژوهش توسط مشارکت کنندگان تأیید شد.

منطقه مورد مطالعه:

منطقه مورد مطالعه (استان خراسان رضوی) با مساحت ۱۱۸,۸۵۴ کیلومتر مربع پنجمین استان بزرگ کشور است. این استان از ۳۳ شهرستان، ۷۹ بخش، ۱۷۵ دهستان و ۹۶ شهر تشکیل شده است که پس از استان فارس، پرشهرستان ترین استان کشور است. مساحت استان خراسان رضوی برابر با ۷ درصد مساحت کشور که ۴۲٪ مناطق کوهستانی و ۵۸٪ دشت در شمال شرقی کشور قرار گرفته است. آب و هوای غالب استان « خشک و بیابانی » است که در بخش های شمالی سرد و معتدل و در بخش های جنوبی گرم و خشک می باشد. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن جمعیت استان ۶ میلیون و ۴۳۴ هزار و ۵۰۱ نفر و دومین استان پرجمعیت کشور است. (سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان رضوی، ۱۴۰۰)

یافته های پژوهش:

در این پژوهش ۸ نفر از مشارکت کنندگان زن و ۲۲ نفر مابقی مرد بوده که از میانگین سنی ۴۰ سال در زمان آغاز فعالیت خود برخوردار بوده اند. جوان ترین آنها ۳۱ ساله و مسن ترین آنها ۶۲ ساله بوده است. مشارکت کنندگان بین ۵ تا ۳۰ سال سابقه فعالیت در

اطلاعات کشاورزی با بهره گیری از رویکرد پدیدارشناسی در استان خراسان رضوی است که در این راستا اهداف اختصاصی زیر دنبال می شود:

- بررسی وضعیت توانمندسازی مدیران واحدهای تولیدی گلخانه ای در استان خراسان رضوی
- بررسی میزان بهره مندی مدیران واحدهای تولیدی گلخانه ای در استان خراسان رضوی از ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی.

روش تحقیق:

در این پژوهش از روش پدیدارشناسی و شیوه مصاحبه کیفی برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق متشکل از کارشناسان جهاد کشاورزی خراسان رضوی، اعضای هیات علمی کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، دانشگاه پیام نور مشهد و تعدادی از گلخانه داران خبره استان خراسان رضوی بود. برای انجام مصاحبه ها از تکنیک نمونه گیری هدفمند ترکیبی و تکنیک گلوله برفی استفاده گردید (رفیعی، ۱۴۰۲). اندازه نمونه و فرآیند گردآوری اطلاعات تا سطح اشباع نظری با آستانه سودمندی اطلاعات در دسترس ادامه یافت و سرانجام با ۳۰ نمونه مصاحبه شد. داده ها از طریق مصاحبه چهره به چهره و نیمه ساختارمند و در محدوده زمانی ۱۴۰۰/۰۹/۲۵ تا ۱۴۰۱/۰۲/۲۵ جمع آوری شده است. سؤال محوری که از مشارکت کنندگان پرسیده شد این بود که عوامل موثر بر توانمندسازی گلخانه داران چیست؟ برای افزایش عمق مصاحبه ها از سؤالات اکتشافی مانند « منظورتان چیست؟ » و « بیشتر توضیح دهید و مثال بزنید »

های معنادار فرموله گردید . در این مرحله ۲۱ معنی فرموله شده به دست آمد که با دسته بندی آنها زمینه تحقیق که همان عوامل موثر بر توانمندسازی گلخانه داران است ، شناسایی شدند. این دسته بندی بر اساس ماهیت توانمندی گلخانه داران انجام شده است . در جداول ۱ تا ۶ نحوه شکل گیری مضمون های مربوط به عوامل موثر بر توانمندی گلخانه داران خراسان رضوی نشان داده شده است.

حیطه آموزش و تولید محصولات کشاورزی و گلخانه ای را داشته و دارای تحصیلات دیپلم (۵ نفر) ، لیسانس (۸ نفر) ، فوق لیسانس (۶ نفر) و دکتری (۱۰ نفر) بودند . فرایند کدگذاری اولیه یا شناسایی شواهد از روایت های مصاحبه های نگارش شده برای ۳۰ مصاحبه انجام شد که نتیجه این مرحله شناسایی ۱۴۹ کد کلیدی بود . در مرحله دوم به منظور کدگذاری ثانویه موارد مشابه ادغام و موارد تکراری حذف شدند . عبارت های استخراج شده در قالب عبارت

جدول ۱ - نحوه شکل گیری مضمون ها

مضمون اصلی	مضمون فرعی	جوهره جمله	گذاره یا عبارت
عوامل موثر بر توانمندسازی	دستاوردهای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با تاکید بر توانمندی گلخانه داران	دانش و مهارت	از لحاظ علمی و تخصصی توانمند باشد.
			مهارت و تجربه کار گلخانه داری داشته باشد.
			قدرت شناخت بازار را داشته باشد و با توجه به شرایط بازار محصول تولید کند
			تحصیلات مرتبط با رشته کشاورزی داشته باشد.
			دوره های آموزشی مناسب گلخانه داری را گذرانده باشد.
			محصول سالم و عاری از هرگونه آفت و بیماری تولید کند.
			ضایعات محصول کمی داشته باشد.
			از لحاظ اقتصادی شرایط خوبی داشته باشد .
		اعتماد	یک اعتماد متقابل بین پرسنل زیر دست خود بوجود بیاورد.
			محیط خوب و مثبتی را در محل کار و محیط گلخانه ایجاد کند تا پرسنل کارهایشان را به بهترین شکل ممکن انجام دهند.
		انگیزه	انگیزه زیادی برای انجام کارهایش داشته باشد.
			توانایی درانجام تصمیم گیری درکارهایش را داشته باشد.
			بتواند تصمیماتی را که گرفته است به مرحله اجرا بگذارد.
			دسترسی به ابزارهای تصمیم داشته باشد و آنها را انجام دهد.
			مسئولیت انجام کارهایش را قبول کند .
		ارتباط	دایره ارتباطات خوبی با همسایگان و گلخانه داران دیگر داشته باشد.
			دایره ارتباطات خوبی با مراکز جهاد کشاورزی برای دریافت اطلاعات داشته باشد
			با متخصصان مراکز تحقیقاتی بتواند ارتباط برقرار کند.

با اساتید دانشگاه بتواند ارتباط برقرار کند. روابط عمومی خوبی داشته باشد			
--	--	--	--

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۲ - نحوه شکل‌گیری مضمون‌ها

مضمون اصلی	مضمون فرعی	جوهره جمله	گذاره یا عبارت
عوامل موثر بر توانمندسازی	پیش‌ران‌ها	عدم استفاده از ظرفیت‌های مناسب	شرکت در دوره‌های آموزشی تاثیر زیادی دارد. گلخانه‌داران شو علم خود را در اختیار دیگران قرار دهد. آموزش از طریق روز مزرعه و آشنایی با گلخانه‌داران برتر منطقه نقش زیادی در توانمندی گلخانه‌داران دارد. سطح سواد پایین بعضی از گلخانه‌داران در توانمندی آنها تاثیرگذار است شرکت در برخی از کارگاه‌های آموزش نظام مهندسی تاثیرگذار است بخش ترویج با برگزاری دوره‌های آموزشی میتواند تاثیر زیادی در توانمندی داشته باشد مشاوره گرفتن از افراد متخصص و توانمند تاثیر زیادی در انجام کار دارد
		فقدان توانمندی گلخانه‌داران در زمینه‌های اطلاعاتی	گلخانه‌دار مهارت‌های کاشت و داشت و برداشت را بدانند. تخصص در تغذیه گیاه داشته باشد. بحث فرمول‌های غذایی در گیاهان گلخانه‌ای خیلی مهم است و اطلاعات لازم را داشته باشد فراهم نبودن زمینه مشارکت برای بهره‌برداران و تشکل‌ها تحت پوشش اطلاعاتی قرار گرفتن بخش اندکی از بهره‌برداران
		فقدان توانمندی دولت و اطلاعات بازار و بازاریابی محصولات گلخانه‌ای	وام‌هایی که بانک کشاورزی به گلخانه‌داران می‌دهد تا حدی به آنها کمک می‌کند بازپرداخت وام‌ها اگر به گونه‌ای باشد که گلخانه‌داران را تحت فشار نگذارد تاثیر زیادی در توانمندی آنها دارد. عدم ثبات اقتصادی در کشور باعث عدم موفقیت گلخانه‌داران و ایجاد مشکلات زیاد برای آنها می‌شود
		شرایط محیطی	عدم ثبات سیاسی و نبود قوانین مناسب باعث عدم توانمندی گلخانه‌داران می‌شود. عدم ارتباط مناسب با مراکز تحقیقاتی و نداشتن دانش به روز باعث عدم توانمندی گلخانه‌داران می‌شود. عدم وجود ساختارهای مخابراتی مناسب در بعضی مناطق باعث عدم دسترسی به دنیای

<p>اطلاعات در گلخانه داران می شود. وجود ارتباط خوب مراکز جهاد کشاورزی با گلخانه داران در توانمندی آنها تاثیرگذار است شرایط جغرافیایی تاثیر زیادی در کار گلخانه دار دارد. دورنمای زیبای کار گلخانه داری از لحاظ اقتصادی باعث می شود که افرادی که تخصص و مهارت لازم و کافی را ندارند وارد اینکار شوند. تهیه نهاده ها _ مثل کود و سم و ... از یک فروشگاه معتبر که دارای اطلاعات خوب و مناسب در زمینه محصولات گلخانه ای باشد، تاثیر زیادی در توانمندی گلخانه داران نوپا دارد.</p>	<p>درونی و بیرونی</p>		
---	-----------------------	--	--

منبع : یافته های تحقیق

جدول ۳ - نحوه شکل گیری مضمون ها

گزاره یا عبارت	جوهره جمله	مضمون فرعی	مضمون اصلی
<p>گلخانه دار قبل از شروع کار دوره کارآموزی راب گذراند (حداقل ۶ ماه) کار اجرایی انجام دهد . آموش طریقه صحیح بازاریابی و بازار رسانی محصول به گلخانه دار شرکت در سخنرانی ها و جلسات آموزشی-ترویجی مربوط به مسائل گلخانه داران استفاده از دانش به روز متخصصین مراکز تحقیقاتی استفاده از فیلم های آموزشی به روز و مناسب بازدید از گلخانه های تحقیقاتی ، الگویی و آموزشی شرکت در کلاس ها و کارگاه های آموزشی می تواند تاثیرگذار باشد .</p>	<p>آموزش و ترویج</p>	<p>استراتژی و راهبردها</p>	<p>عوامل موثر بر توانمندسازی</p>
<p>استفاده از اعتبارات بانک و دولت می تواند تاثیرگذار باشد. وجود ثبات در قیمت های نهاده ها و یا اعطای یارانه به کشاورزان تشکیل صندوق های قرض الحسنه بین گلخانه داران استفاده از طرح مهندسین ناظر گیاهپزشکی برای گلخانه داران موثر است بازنگری در سیاست های مرتبط به آموزش ، تحقیقات و ترویج کشاورزی</p>	<p>تشکیل شبکه های نهادی</p>		
<p>نزدیک بودن مراکز خدمات جهاد کشاورزی به گلخانه داران و کشاورزان استفاده از بازندهای دوره ای از گلخانه های موفق گلخانه دار تماس با کارشناسان و مروجین جهاد کشاورزی داشته باشد. استفاده از روزنامه ها، مجلات و نشریات آموزشی و ترویجی استفاده از اطلاعات ارائه شده توسط تشکل های کشاورزی در رابطه با مسائل مربوط به گلخانه استفاده از اینترنت و فضای مجازی برای ایجاد ارتباط و انتقال اطلاعات با بقیه گلخانه داران و</p>	<p>تعامل و انسجام اجزای نظام</p>		

کارشناسان	دانش و اطلاعات کشاورزی		
ارتباط با اعضاء خانواده ، دوستان و هم محلی ها تعامل و همکاری ب اهnrستان ها و دانشکده های کشاورزی گسترش ارتباط با نهادها و تشکل های غیردولتی ارتباط با فروشندگان نهاده های کشاورزی			
جلب مشارکت و همکاری رهبران محلی سازماندهی و بکارگیری کشاورزان پیشرو تماس با گلخانه داران نمونه ، پیشرو و نوآور در امر گلخانه داری	مشارکت ذینفعان		

منبع : یافته های تحقیق

جدول ۴ - نحوه شکل گیری مضمون ها

مضمون اصلی	مضمون فرعی	جوهره جمله	گذاره یا عبارت
عوامل موثر بر توانمندسازی	تربیت و تعادل کننده (سیاست های حمایتی و پشتیبانی کننده)	تشکیل و حمایت از نهاده های دولتی و غیردولتی	حمایت از نهاده ای غیردولتی و مردم نهاد در امر تحقیقات ، آموزش و ترویج حمایت از نهادهای دولتی ترویج و آموزش کشاورزی کنترل و نظارت بر خرید و فروش محصولات کشاورزی و گلخانه ای عدم ثبات اقتصادی در قیمت های محصولات تولیدی ، تاثیر منفی دارد اولویت نداشتن بخش کشاورزی در سیاست های کلان کشور تخصیص کمبود بودجه سالانه کشور به بخش کشاورزی و گلخانه داری وجود ریسک بالا در انجام کارهای گلخانه ای عدم وجود عوامل زیرساختی مناسب در برخی مناطق عدم تملک واحدهای گلخانه ای و اجاره ای بودن بیشتر آنها تاثیر منفی در توانمندی آنها دارد نگرانی از آینده مبهم کار کشاورزی و گلخانه داری در ایران
		دانش و اطلاعات کشاورزی	وجود بیمه محصولات کشاورزی و گلخانه ای وجود ضمانت خرید محصولات گلخانه ای تاثیر مثبت دارد کنترل بازار خرید و فروش محصولات کشاورزی و گلخانه ای سرمایه گذاری در آموزش و کارورزی بهره برداران سرمایه گذاری در تحقیقات سرمایه گذاری در ایجاد زیرساخت های مناسب آموزشی در مراکز آموزش عالی کشاورزی
			مشارکت دادن نهادها و سازمان های کشاورزی در سیاست گذاری کشاورزی تقویت نظام انگیزشی کنشگران نظام دانش و اطلاعات کشاورزی

<p>تصویب قوانین حمایت کننده در سیاست های بخش کشاورزی</p> <p>تاثیر عوامل فرهنگی و کوچک شمردن کار کشاورزی</p> <p>تاثیر منفی واردات بی رویه محصولات مشابه با محصولاتی که در داخل کشور تولید می شود</p> <p>وجود رانت در سیستم اداری سازمان های دولتی و خصوصی</p> <p>تدوین قوانین مناسب در سیاست های بخش کشاورزی</p> <p>مقابله با زد و بندها و واسطه گری در خرید و فروش محصولات</p>	<p>حمایت و مشارکت هم افزا</p>		
--	-------------------------------	--	--

منبع : یافته های تحقیق

جدول ۵ - نحوه شکل گیری مضمون ها

مضمون اصلی	مضمون فرعی	جوهره جمله	گذاره یا عبارت
عوامل موثر بر توانمندسازی	شرایط زمینه ای	ضعف تعامل و برقراری ارتباط	عدم ارتباط با نهادهای دولتی و غیردولتی مربوطه نبود ارتباط موثر بین رهبران محلی مناطق روستایی مشارکت مطلوب ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی عدم وجود ارتباط مناسب بین تحقیق و ترویج عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز جهادکشاورزی عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز خرید و فروش نهاده های کشاورزی عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز تحقیقات کشاورزی عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و گلخانه داران دیگر و همسایه ها
		عدم استفاده از ظرفیت و توانمندی دانش آموختگان	عدم مراجعه به مراکز تحقیقاتی بخاطر هزینه و رو نداشتن هزینه بر بودن استفاده از خدمات مراکز جهاد کشاورزی عدم استفاده از خدمات مشاوره ای مهندسان کشاورزی هزینه بر بودن کلینیک های گیاهپزشکی سرمایه گذاری کمتر بر روی عوامل انسانی نظام دانش و اطلاعات کشاورزی عدم شناسایی اولویت واحدهای تولیدی گلخانه
	ارائه فناوری مناسب	میزان سازگاری فناوری با شرایط بهره برداران کم توجهی به تولید ، انتقال و بهره وری کاربردی دانش و اطلاعات نبود ارتباط موثر با مراکز تحقیقاتی عدم آشنایی با مراکز فروش و حمل و نقل محصول (از گلخانه تا بازار فروش) عدم شناخت بازار محصول و زمان بندی مناسب برای ارائه محصول به بازار عدم دانش فنی مناسب مدیران واحدهای گلخانه ای در مراحل مختلف کار	

<p>عدم اعتقاد محققان به توانایی فنی کارشناسان ترویج و کشاورزان پراکندگی مکانی مراکز ترویجی و تحقیقاتی و آموزشی و کشاورزان مانع مشارکت آنها در فعالیت های گلخانه ای می شود. عدم اعتقاد کشاورزان و گلخانه داران به توانایی های علمی کارشناسان و محققان کشاورزی نبود برنامه مشخص و مدون برای پیشبرد کارها در جهاد کشاورزی</p>			
<p>وجود مراکز مشاوره ای و کلینیک های مطلوب در زمینه ارائه اطلاعات تخصصی عدم استفاده از ظرفیت و توانمندی مددکاران ترویجی انجام فعالیت غیرترویجی توسط عوامل ترویج نبود نیروی متخصص در جهاد کشاورزی کارکردهای ضعیف مالی مدیران واحدهای گلخانه ای</p>	<p>سپردن کار بومی به افراد غیرمتخصص و غیرماهر</p>		

منبع : یافته های تحقیق

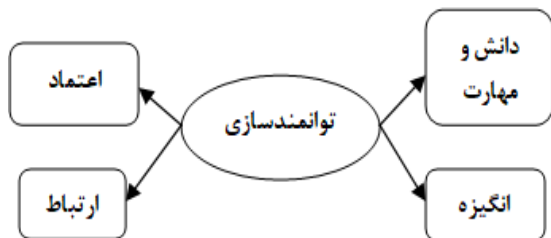
جدول ۶ - نحوه شکل گیری مضمون ها

گذاره یا عبارت	جوهره جمله	مضمون فرعی	مضمون اصلی
<p>باعث افزایش دانش بهره برداران در استفاده از نهاده های کشاورزی باعث سازگاری برنامه ها با محیط اقتصادی و اجتماعی باعث ثبات در تولید محصولات مناسب کشاورزی می شود. باعث ایجاد شغل و اشتغال برای افراد ساکن در منطقه می شود. امکان کنترل بیماری در گلخانه خیلی بهتر و بیشتر است. باعث تولید محصول مقرون به صرفه از لحاظ اقتصادی می شود باعث کسب درآمد ارزی و صادرات محصول می شو. باعث ایجاد اشتغال غیرمستقیم (راننده ، کارگر، میوه فروش و....) می شود</p>	<p>تامین به موقع و مطلوب نهاده ها و فناوری ها</p>		عوامل موثر بر توانمندسازی
<p>تنوع بخشی به کانال ها و روش های اطلاع رسانی افزایش استفاده از فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی از قبیل رسانه های ارتباط جمعی الکترونیکی در جوامع روستایی افزایش تعامل بین کنشگران نظام دانش و اطلاعات کشاورزی باعث افزایش بهره وری از منابع آب و زمین کاهش بلایای طبیعی و خسارت در گلخانه ها باعث رونق اقتصادی درکشور می شود. افزایش تولید محصول در واحد سطح باعث حفظ محیط زیست می شود. در اثر وجود غذای سالم و ایجاد شغل ، سلامت روانی در مردم ایجاد می</p>	<p>بهبود تعامل بین کنشگران نظام</p>	تبدیلها	

<p>شود</p> <p>وجود آمدن فرهنگ مناسب در جهت استفاده از غذای سالم و ارگانیک</p> <p>کنترل میزان مصرف کود و سم در محصولات کشاورزی</p> <p>استفاده از اراضی بایر که قابلیت کشاورزی ندارند</p> <p>استمرار عرضه محصول در بازار (بصورت همیشگی)</p>			
<p>افزایش همکاری بین کشاورزان و بهبود تصمیم گیری فردی و گروهی</p> <p>افزایش سطح مهارت شغلی</p> <p>افزایش دانش اجتماعی</p> <p>تولید محصول سالم و یکدست و استاندارد و در نتیجه بهبود سلامت جامعه (ایجاد امنیت غذایی)</p> <p>ایجاد نوآوری و خلاقیت در گلخانه داران</p> <p>توسعه الگوی مناسب کسب و کار برای استفاده سایرین .</p> <p>بالارفتن اعتماد به نفس و انگیزه گلخانه داران</p>	<p>هم افزایی و</p> <p>بهبود تصمیم</p> <p>گیری</p>		

منبع : یافته های تحقیق

استخراج گردید ؛ که در ادامه به توضیح آن پرداخته می شود .

نگاره ۱ - عوامل تاثیرگذار در توانمندسازی

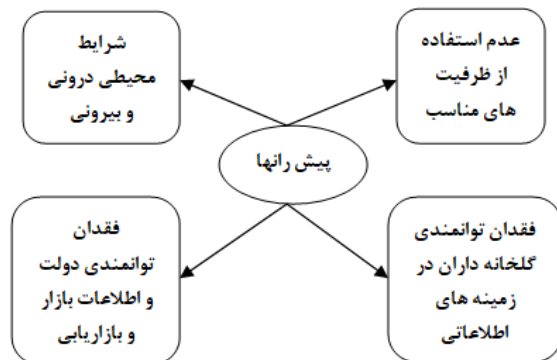
تحلیل مصاحبه های صورت گرفته نشان می دهد که چهار عامل دانش و مهارت گلخانه داران ، اعتماد گلخانه داران به ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ، انگیزه گلخانه داران و ارتباط موثر بین گلخانه داران با دیگر اجزای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی می تواند تاثیر به سزایی در توانمندی گلخانه داران و کشاورزان استان خراسان رضوی داشته باشد ، بطوریکه اکثر گلخانه داران مورد مطالعه در زمینه دانش و مهارت

در نتیجه تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق جهت شناسایی مولفه های تاثیرگذار در توانمندسازی گلخانه داران خراسان رضوی ، شش مضمون اصلی شامل موارد زیر طبقه بندی و بدست آمد که عبارتند از : دستاوردهای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با تاکید بر توانمندی گلخانه داران ، پیش ران ها ، استراژی ها و راهبردها ، شرایط تعدیل کننده (سیاست های حمایتی و پشتیبانی کننده) ، شرایط زمینه ای ، دستاوردها و پیامدها . توضیح این موارد عبارتند از :

مضمون اول ، دستاوردهای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی با تاکید بر توانمندی گلخانه داران :

پس از دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط کشاورزان و گلخانه داران از مفهوم توانمندسازی ، عوامل تاثیرگذار در توانمندسازی به شرح نگاره ۱

پس از دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط کشاورزان و گلخانه داران از مفهوم توانمندسازی عوامل تاثیر گذار در پیش ران ها ، به شرح نگاره ۲ استخراج گردید ؛ که در ادامه به توضیح آن پرداخته می شود .

نگاره ۲ - عوامل تاثیرگذار در پیش ران های توانمندسازی تحلیل مصاحبه های انجام شده با کشاورزان و گلخانه داران بیانگر این موضوع بود که عدم استفاده از ظرفیت های مناسب و فقدان توانمندی گلخانه داران در زمینه های اطلاعاتی در ابعاد گوناگون کار گلخانه داری و عدم حمایت های مالی دولت در شرایط بحرانی گوناگون و همچنین شرایط محیطی درونی و بیرونی ، مشکلات و معضلات عدیده ای را برای جوامع کشاورزی و بالاخص گلخانه داران در پی داشته است . عدم استفاده از ظرفیت های مناسب تاثیر زیادی در عدم توانمندی گلخانه داران دارد بطوریکه اکثر گلخانه داران مورد مطالعه اعتقاد داشتند که شرکت در دوره های آموزشی ، مشارکت اطلاعاتی گلخانه داران با یکدیگر ، استفاده از روش های آموزشی متنوع ، سطح سواد پایین برخی از گلخانه داران و مشاوره گرفتن از افراد متخصص در زمینه مورد نظر می تواند تاثیر زیادی در توانمندی گلخانه داران داشته باشد . در زمینه فقدان

اعتقاد داشتند ، تجربه و مهارت کار گلخانه داری و قدرت شناخت بازار و همچنین تحصیلات مرتبط با کشاورزی و دیدن دوره های مختلف آموزشی در رابطه با گلخانه داری و همچنین شرایط اقتصادی مناسب می تواند تاثیر زیادی در توانمندسازی گلخانه داران داشته باشد . همچنین در زمینه اعتماد به ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ، گلخانه داران مورد مطالعه اعتماد متقابل بین پرسنل در محیط کار و اعتماد گلخانه دار به مراکز ترویجی و همسایگان و مراکز خرید و فروش نهاده را تاثیرگذار می دانستند . از طرفی گلخانه داران مورد مطالعه معتقد بودند که انگیزه برای انجام کارها و توانایی در تصمیم گیری و اجرای کارها و همچنین مسیولیت پذیر بودن و دسترسی به ابزارهای تصمیم می تواند تاثیر زیادی در توانمندسازی گلخانه داران داشته باشد . همچنین داشتن دایره ارتباطات خوب با همسایگان و گلخانه داران دیگر و ارتباط با مراکز جهاد کشاورزی و مراکز تحقیقاتی و ارتباط با اساتید دانشگاه برای دریافت اطلاعات مفید و لازم ، می تواند تاثیر به سزایی در توانمندی گلخانه داران داشته باشد .

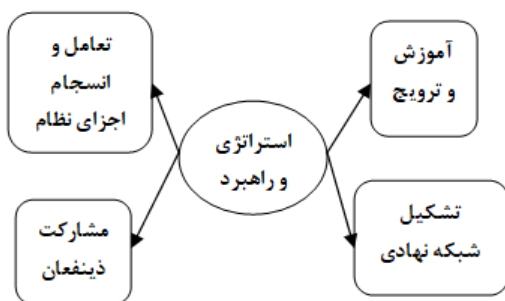
حسینی کارشناس جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی می گوید : دانش و اطلاعات و مهارت ، نقش کلیدی در توانمند شدن گلخانه داران دارد ، بنابراین لازم است هر فردی که تصمیم به تاسیس گلخانه در هر زمینه ای داشته باشد حتما قبل از شروع به کار ، مدتی را در یک گلخانه و زیر نظر متخصص با تجربه دوره مهارت آموزی را بگذراند و تجربه کار در گلخانه را داشته باشد .

مضمون دوم ، پیش ران ها :

همچنین دیگران را به انجام همه موارد فوق تشویق می کنند .

مضمون سوم ، استراتژی ها و راهبردها :

دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط گلخانه داران از پیامدهای توانمندسازی ، مبین بروز برخی استراتژی ها و راهبردها برای توانمندتر شدن گلخانه داران می باشد که ضمن ترسیم آن در نگاره ۳ به توضیح و تشریح آن پرداخته شده است .

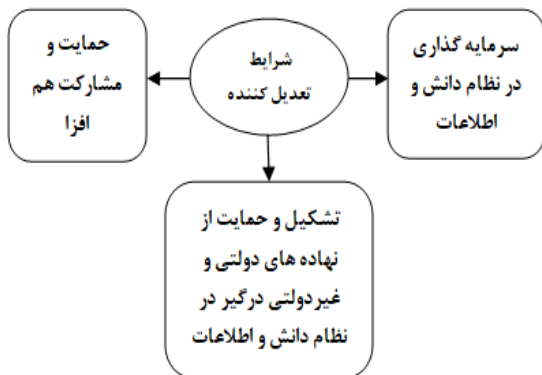
نگاره ۳- استراتژی های توانمندسازی

تحلیل مصاحبه های انجام شده با گلخانه داران نشان می دهد که چهار عامل آموزش و ترویج ، تشکیل شبکه های نهادی ، تعامل و انسجام اجرای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی و مشارکت ذینفعان می تواند تاثیر زیادی در توانمندی گلخانه داران و کشاورزان داشته باشد ، بطوریکه اکثر گلخانه داران معتقد بودند که گلخانه داران قبل از شروع به کار باید دوره کارآموزی و آموزش طریقه صحیح بازاریابی و بازاریابی محصول را ببینند. همچنین شرکت در جلسات آموزشی و ترویجی ، استفاده از دانش به روز متخصصین مراکز تحقیقاتی ، استفاده از فیلم های آموزشی و شرکت در کلاس ها و کارگاه های آموزشی و بازدید از گلخانه های تحقیقاتی و الگویی می تواند در توانمندی گلخانه داران موثر باشد . در زمینه تشکیل

توانمندی گلخانه داران در زمینه های اطلاعاتی ، اکثر گلخانه داران مورد مطالعه اعتقاد داشتند که گلخانه دار باید مهارت های کاشت ، داشت و برداشت را بداند و در تغذیه گیاه و فرمول های غذایی در گیاهان گلخانه ای اطلاعات لازم را داشته باشد . همچنین فراهم نبودن زمینه مشارکت برای گلخانه داران و تحت پوشش اطلاعاتی قرار گرفتن بخش کمی از گلخانه داران را از موانع توانمندسازی می دانستند . بیشتر گلخانه داران اعتقاد داشتند وام هایی که بانک کشاورزی به آنها می دهد تا حدی به آنها کمک می کند و بازپرداخت وام ها اگر به گونه ای باشد که گلخانه داران را تحت فشار نگذارد تاثیر زیادی در توانمندی آنها دارد . در زمینه شرایط محیطی درونی و بیرونی ، اکثر گلخانه داران معتقد هستند که عدم ثبات سیاسی و نبود قوانین مناسب باعث عدم توانمندی می شود و همچنین عدم ارتباط مناسب با مراکز تحقیقاتی و نداشتن دانش به روز و همچنین شرایط جغرافیایی و تهیه نهاده ها از فروشگاه های معتبر که دارای اطلاعات خوب و مناسب در زمینه محصولات گلخانه ای هستند تاثیر زیادی در توانمندی گلخانه داران نوپا دارد .

علیرضا ۴۵ ساله معتقد است مهمترین مساله ای که در متخصص شدن و حرفه ای شدن گلخانه داران حایز اهمیت است ، افراد برتر نیاز به یادگیری مداوم برای خود و تیم خود را به خوبی تشخیص می دهند . گلخانه دار موفق دانش خود را با دیگر اعضای گروهش به اشتراک می گذارد . آنها به نمایشگاه ها و سمینارهای مربوط به صنعت گلخانه توجه دارند و آنها

نگاره ۴ - شرایط تعدیل کننده توانمندسازی

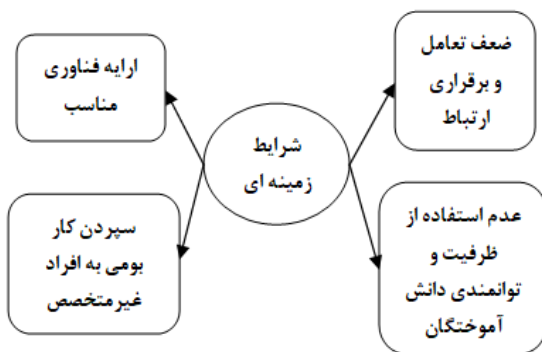
در این قسمت نتایج مصاحبه ها نشان می دهد که سیاست های حمایتی و پشتیبانی کننده تاثیر زیادی در توانمندی گلخانه داران دارد. این شرایط تعدیل کننده عبارتند از تشکیل و حمایت از نهاده های دولتی و غیردولتی درگیر در نظام دانش و اطلاعات کشاورزی، سرمایه گذاری در نظام دانش و اطلاعات کشاورزی و حمایت و مشارکت هم افزا بین گلخانه داران. در زمینه تشکیل و حمایت از نهاده های دولتی و غیر دولتی بیشتر گلخانه داران تاکید داشتند که حمایت از نهاده های دولتی و کنترل و نظارت بر خرید و فروش محصولات کشاورزی و گلخانه ای و تخصیص بودجه مناسب به بخش کشاورزی و گلخانه داری می تواند تاثیر مناسبی بر توانمندی گلخانه داران داشته باشد. همچنین عم ثبات اقتصادی در قیمت های محصولات تولیدی، اولویت نداشتن بخش کشاورزی در سیاست های کلان کشور، عدم وجود عوامل زیرساختی مناسب در برخی مناطق، وجود ریسک بالا در انجام کار گلخانه و عدم تملک واحدهای گلخانه ای و نگرانی از آینده مبهم کار کشاورزی و گلخانه داری از عواملی بود که گلخانه داران تاکید داشتند که بر توانمندی آنها تاثیر منفی دارد. در زمینه سرمایه گذاری

شبکه های نهادی اکثر گلخانه داران به این موضوع اشاره کردند که وجود ثبات در قیمت نهاده ها و تشکیل صندوق های قرض الحسنه بین گلخانه دران و استفاده از طرح مهندسين ناظر و بازنگری در سیاست های مرتبط به آموزش و تحقیق و ترویج کشاورزی می تواند در توانمندی گلخانه داران موثر باشد. از طرفی در زمینه تعامل و انسجام اجزای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی، نزدیک بودن مراکز خدمات جهاد کشاورزی، استفاده از بازدیدهای دوره ای از گلخانه داران موفق، استفاده از روزنامه ها و مجلات و نشریات آموزشی - ترویجی و استفاده از اینترنت و فضای مجازی، می تواند نقش مهمی در توانمندی گلخانه داران داشته باشد. بعلاوه در زمینه مشارکت ذینفعان، جلب مشارکت و همکاری رهبران محلی و سازماندهی و بکارگیری کشاورزان پیشرو و تماس با گلخانه داران نمونه و نوآور در امر گلخانه داری می تواند موثر باشد.

مضمون چهارم، شرایط تعدیل کننده (سیاست

های حمایتی و پشتیبانی کننده):

تجزیه و تحلیل مصاحبه های صورت گرفته نشان می دهد که دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط گلخانه داران از پیامدهای توانمندسازی، مبین بروز برخی شرایط تعدیل کننده برای توانمندتر شدن گلخانه داران می باشد که ضمن ترسیم آن در نگاره ۴ به توضیح و تشریح آن پرداخته شده است.

نگاره ۵ - شرایط زمینه ای در توانمندسازی

در ادامه در این قسمت نتایج مصاحبه ها نشان می دهد که شرایط زمینه ای شامل ضعف تعامل و برقراری ارتباط ، عدم استفاده از ظرفیت و توانمندی دانش آموختگان ، ارایه فناوری مناسب و سپردن کار بومی به افراد غیرمتخصص و غیر ماهر از عوامل تاثیر گذار در توانمندی و عدم توانمندی گلخانه داران است .

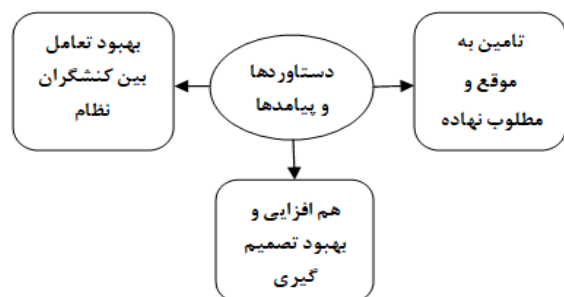
عوامل عدم ارتباط با نهادهای دولتی و غیردولتی مربوطه ، عدم مشارکت مطلوب ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ، عدم وجود ارتباط مناسب بین تحقیق و ترویج ، عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز جهادکشاورزی ، عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز خرید و فروش نهاده های کشاورزی ، عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و مراکز تحقیقات کشاورزی ، عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و عدم وجود ارتباط مناسب بین گلخانه داران و گلخانه داران دیگر و همسایه ها بر توانمندی گلخانه داران اثرات بازدارنده دارند. بعلاوه در زمینه عدم استفاده از ظرفیت و توانمندی دانش آموختگان ، عوامل عدم مراجعه به مراکز تحقیقاتی بخاطر هزینه و رو نداشتن ، عدم استفاده از خدمات مشاوره ای مهندسان

در نظام دانش و اطلاعات کشاورزی می توان مواردی مثل وجود بیمه محصولات کشاورزی و گلخانه داری ، وجود ضمانت خرید محصولات گلخانه ای ، کنترل بازار خرید و فروش محصولات کشاورزی و ایجاد زیرساخت های مناسب آموزشی در مراکز آموزش عالی را می توان از عوامل تاثیرگذار در توانمندی گلخانه داران عنوان کرد . همچنین حمایت و مشارکت هم افزا هم از مواردی بود که اکثر گلخانه داران مورد مطالعه به آن تاکید داشتند . مشارکت دادن نهادها و سازمان های کشاورزی در سیاست گذاری کشاورزی ، تقویت نظام انگیزش نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ، تصویب قوانین حمایت کننده و تدوین قوانین مناسب در سیاست های بخش کشاورزی از عوامل موثر در توانمندی گلخانه داران است . بعلاوه تاثیر منفی واردات بی رویه محصولات مشابه با محصولاتی که در داخل کشور تولید می شود و وجود رانت در سیستم اداری سازمان های دولتی و خصوصی و مقابله با زدوبندها و واسطه گری در خرید و فروش محصولات از مواردی بود که گلخانه داران مورد مطالعه به آن تاکید داشتند .

مضمون پنجم ، شرایط زمینه ای :

دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط گلخانه داران از پیامدهای توانمندسازی ، مبین بروز برخی شرایط زمینه ای برای توانمندتر شدن گلخانه داران می باشد که ضمن ترسیم آن در نگاره ۵ به توضیح و تشریح آن پرداخته شده است .

در قسمت بعدی دسته بندی موضوعی مفاهیم مطرح شده توسط گلخانه داران از پیامدهای توانمندسازی، مبین بروز دستاوردها و پیامدهای توانمندتر شدن گلخانه داران می باشد که ضمن ترسیم آن در نگاره ۶ به توضیح و تشریح آن پرداخته شده است.

نگاره ۶ - پیامدهای توانمندسازی گلخانه داران

تحلیل مصاحبه های صورت گرفته نشان می دهد که سه عامل تامین به موقع و مطلوب نهاده ها و فناوری ها ، بهبود تعامل بین کنشگران نظام دانش و اطلاعات ، کشاورزی و هم افزایی و بهبود تصمیم گیری از پیامدهای مهم نظام دانش و اطلاعات کشاورزی در توانمندی گلخانه داران است . گلخانه داران مورد مطالعه تامین به موقع و مطلوب نهاده ها و فناوری ها را از نتایج تاثیرگذار و مهم نظام دانش و اطلاعات کشاورزی در توانمندی گلخانه داران می دانند و معتقد هستند باعث افزایش دانش بهره برداران در استفاده از نهاده های کشاورزی ، باعث سازگاری برنامه ها با محیط اقتصادی و اجتماعی ، باعث ثبات در تولید محصولات مناسب کشاورزی ، باعث ایجاد شغل و اشتغال برای افراد ساکن در منطقه و باعث امکان کنترل بیماری در گلخانه ، همچنین باعث کسب درآمد ارزی و صادرات محصول و باعث ایجاد اشتغال می شود . در زمینه بهبود تعامل بین کنشگران نظام دانش و اطلاعات کشاورزی گلخانه داران مورد مطالعه معتقد بودند که

کشاورزی ، هزینه بر بودن کلینیک های گیاهپزشکی و عدم شناسایی اولویت واحدهای تولیدی گلخانه از موارد تاثیرگذار در توانمندی گلخانه داران است .

همچنین در زمینه ارایه فناوری مناسب و سپردن کار بومی به افراد غیرمتخصص و غیر ماهر عوامل نبود ارتباط موثر با مراکز تحقیقاتی ، عدم آشنایی با مراکز فروش و حمل و نقل محصول ، عدم شناخت بازار محصول و زمان بندی مناسب برای ارائه محصول به بازار ، عدم دانش فنی مناسب مدیران واحدهای گلخانه ای در مراحل مختلف کار ، نبود برنامه مشخص و مدون برای پیشبرد کارها در جهاد کشاورزی ، وجود مراکز مشاوره ای و کلینیک های مطلوب در زمینه ارایه اطلاعات تخصصی ، عدم استفاده از ظرفیت و توانمندی مددکاران ترویجی و نبود نیروی متخصص در جهاد کشاورزی از عوامل تاثیر گذار در توانمندی و عدم توانمندی گلخانه داران است.

محمدرضا ۳۹ ساله می گوید " مهندسان گیاهپزشک و کلینیک های گیاهپزشکی بابت خدماتی که می دهند هزینه دریافت می کنند و بعضی اوقات از لحاظ اقتصادی به قدری در مضیقه هستیم که توان پرداخت هزینه خدمات مشاوره ای را نداریم " .

همچنین فاطمه ۴۲ ساله معتقد است " از زمانی که کانال هایی مثل تلگرام و اینستاگرام و واتس آپ رونق پیدا کرده ، با معرفی محصولات کشاورزی خود در آنها و همچنین برقراری ارتباط بهتر و راحت تر با بقیه گلخانه داران و کارشناسان ، مشکلات مربوط به گلخانه ام را سریع تر می توانم حل و فصل کنم " .

مضمون ششم ، دستاوردها و پیامدها :

داده شده دولت به گلخانه داران و همچنین شرایط محیطی درونی و بیرونی، مشکلات و معضلات عدیده ای را برای جوامع کشاورزی و بالاخص گلخانه داران در پی داشته است. اکثر قریب به اتفاق مصاحبه شوندگان تاکید بر آموزش مناسب و داشتن تخصص لازم در امر گلخانه داری داشتند که با نتایج تحقیق بلوم (۱۹۹۹)، ساندر و همکاران (۲۰۱۴)، معتمدی و همکاران (۱۳۹۸)، سبحانی و همکاران (۱۳۹۷)، ساربان و افتخاری (۱۳۹۵) و ایمان صیاد و همکاران (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

یافته های تحقیق نشان از بی اعتمادی گلخانه داران و کشاورزان به سیاست های دولت ناشی از ناکارآمدی اقدامات انجام شده توسط دولت داشت که در اظهارات کشاورزان و گلخانه داران مشهود بود چرا که بیشتر تمرکز ارگان ها و سازمان های دولتی بر مدیریت بحران معطوف بوده و موجب انجام واکنش های عجولانه، ناکافی و بی نتیجه و تحمیل هزینه های سنگین بر دولت شده و نتوانسته نقش مؤثری را در کاهش مخاطرات احتمالی ایفا نماید و در بسیاری از مفاهیم طرح شده توسط مصاحبه شوندگان اثربخشی پایین اقدامات انجام گرفته توسط دولت در راستای کاهش آسیب های ناشی از مسایل و مشکلات گوناگون به وضوح نمایان بود که سبحانی و همکاران (۱۳۹۷)، علیپور و همکاران (۱۳۹۲) و سواری و همکاران (۱۳۹۸) نیز در تحقیق خود به نتیجه مشابهی دست یافتند.

همچنین بر اساس یافته های تحقیق، پایین آمدن ارزش و دارایی های کشاورزان و گلخانه داران و افزایش

تنوع بخشی به کانال ها و روش های اطلاع رسانی، افزایش تعامل بین کنشگران نظام دانش و اطلاعات کشاورزی، افزایش بهره وری از منابع آب و زمین، افزایش تولید محصول در واحد سطح، تولید غذای سالم و ایجاد شغل، بوجود آمدن فرهنگ مناسب در جهت استفاده از غذای سالم و ارگانیک، کنترل میزان مصرف کود و سم در محصولات کشاورزی، استفاده از اراضی بایر و استمرار عرضه محصول در بازار (بصورت همیشگی) از دستاوردهای مهم ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی است. همچنین در زمینه هم افزایی و بهبود تصمیم گیری گلخانه داران مورد مطالعه معتقد بودند که افزایش همکاری بین کشاورزان و بهبود تصمیم گیری فردی و گروهی افزایش سطح مهارت شغلی، تولید محصول سالم و یکدست و استاندارد و در نتیجه بهبود سلامت جامعه (ایجاد امنیت غذایی)، توسعه الگوی مناسب کسب و کار برای استفاده سایرین، بالارفتن اعتماد به نفس و انگیزه گلخانه داران از عوامل موثر بر توانمندسازی گلخانه داران است.

بحث و نتیجه گیری:

این پژوهش با هدف شناسایی مولفه های توانمند سازی کارکنان گلخانه با تاکید بر نقش ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی در استان خراسان رضوی انجام شد. یافته های تحقیق و تحلیل مصاحبه های انجام شده با کشاورزان و گلخانه داران بیانگر این موضوع بود که سطح تحصیلات و آموزش پایین و نداشتن تخصص لازم گلخانه داران در ابعاد گوناگون کار گلخانه داری و همچنین اعتبارات محدود تخصیص

زمینه ی اقتصادی به رشد فروش محصولات کشاورزی ، کاهش فقر و رونق در زمینه ی کشاورزی ، در زمینه ی فرهنگی به تغییر جایگاه کشاورزان و گلخانه داران ، اجتماعی به تقویت به زیستی اجتماعی ، ارتباطات اجتماعی ، ادغام اجتماعی و مشارکت اجتماعی ، در زمینه ی روانشناختی به ارتقای خلاقیت ، ابتکار ، بهبود انگیزش و اعتماد به نفس ، به بهبود وضعیت مهارت های فنی و مدیریتی و مهارت برقراری روابط انسانی و مبادله ی اطلاعات و دانش و به بهبود زیرساخت های فیزیکی و توسعه ی امکانات حمل و نقل می توان اشاره کرد که با نتایج تحقیق حیدری ساریان (۱۳۹۴) و شفيعی ثابت و فرهادی (۱۳۹۸) مطابقت دارد .

همچنین یافته های تحقیق نشان می دهد که توجه به سرمایه گذاری در نظام دانش و اطلاعات کشاورزی از جمله مؤلفه های ضروری است که می توان به منظور اصلاح نظام کشاورزی و در جهت توانمندسازی کشاورزان و گلخانه داران ، مد نظر قرار گرفت ؛ چرا که یکی از چالش هایی که اکثر دولت ها با آن مواجه هستند ، چالش سرمایه گذاری و مشکلات مربوط به بودجه در کشورهاست که با نتایج تحقیق شرقی و همکاران (۱۳۹۹) ، حیدری ساریان (۱۳۹۲) و موسوی و مختارزاده (۱۳۹۸) مطابقت دارد .

تحلیل مصاحبه های صورت گرفته نشان می دهد که چهار عامل دانش و مهارت گلخانه داران ، اعتماد گلخانه داران به ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ، انگیزه گلخانه داران و ارتباط موثر بین گلخانه داران با دیگر اجزای نظام دانش و اطلاعات کشاورزی می تواند تاثیر به سزایی در توانمندی گلخانه داران و کشاورزان استان خراسان رضوی داشته باشد. اما نتایج نشان می

دهی به بانک ها از جمله مفاهیمی بود که از مصاحبه های صورت گرفته با مشارکت کنندگان در تحقیق مستخرج گردید و باعث عدم رضایت آنها بود . این یافته با نتایج تحقیق سبجانی و همکاران (۱۳۹۷) و بستانی و همکاران (۱۳۹۴) کاملاً مطابقت دارد .

یافته های تحقیق نشان می دهد که پایین آمدن سطح اقتصادی کشاورزان و گلخانه داران در اثر عدم ثبات اقتصادی و سیاسی در کشور ، با تاثیر بر اقتصاد خانوار کشاورز ضمن به خطر انداختن معیشت خانوار ، بسیاری از تعاملات و روابط اجتماعی را نیز تحت تاثیر جدی قرار داده است و زمینه روی آوردن کشاورزان و گلخانه داران به سمت مشاغل کاذب و غیرقانونی و افزایش بزه و درگیری در بین کشاورزان را فراهم آورده است ، ایجاد مشکلات اقتصادی از یکسو و برهم خوردن بسیاری از مناسبات و تعاملات اجتماعی از سوی دیگر محیطی نامناسب و ناامن را برای کشاورزان فراهم نموده و همین امر باعث گردیده است که تعداد زیادی از گلخانه داران دست به واسطه گری در فروش نهاده های کشاورزی بزنند و همچنین خیلی از گلخانه دارانی که بصورت خرده مالکی کار می کردند و هزینه زندگی خود را از فروش محصولاتشان کسب می کردند ، مجبور به ترک دیار خود و مهاجرت به مناطق شهری به امید به دست آوردن شرایط کاری بهتر و افزایش رفاه خانواده خود شوند . این یافته ها بانتهای تحقیقات حیدری ساریان (۱۳۹۲) و ساریان و افتخاری (۱۳۹۵) مطابقت دارد .

یافته های تحقیق نشان می دهد که توسعه ی فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیرات مهمی از منظر اقتصادی ، اجتماعی و ... بر گلخانه داران و کشاورزان دارد که در

دهد که دانش و مهارت گلخانه داران در مباحث فنی در سطح مناسبی نیست و نیاز به برگزاری دوره های آموزشی مناسب می باشد که با نتایج تحقیق صیاد منصور و همکاران (۱۳۹۴) و شرقی و همکاران (۱۳۹۹) مطابقت دارد .

همچنین گلخانه داران به غیر از موارد خاص ، اعتماد و ارتباط خوب و موثری با ارکان نظام دانش و اطلاعات کشاورزی ندارند که این موضوع می تواند تاثیر منفی در عملکرد آنها و در مهارتشان داشته باشد . به علاوه به دلیل شرایط اقتصادی نامناسب و گرانی نهاده های کشاورزی و افزایش قیمت ها ، گلخانه داران انگیزه لازم برای ارتقاء و پیشرفت در کار خود را ندارند باشد که با نتایج تحقیق علی بیگی و همکاران (۱۳۹۱) همخوانی دارد .

همچنین ، نتایج به دست آمده از تحقیق نشان می دهد که پیامدهای توانمندسازی گلخانه داران در زمینه های مختلف باعث ثبات در تولید محصولات مناسب کشاورزی ، باعث ایجاد شغل و اشتغال برای افراد ساکن در منطقه ، امکان کنترل بیماری در گلخانه ، باعث تولید محصول مقرون به صرفه از لحاظ اقتصادی ، باعث کسب درآمد ارزی و صادرات ، ایجاد اشتغال غیرمستقیم (راننده ، کارگر ، میوه فروش و.....) ، افزایش بهره وری از منابع آب و زمین ، کاهش بلایای طبیعی و خسارت در گلخانه ها ، رونق اقتصادی در کشور و افزایش تولید محصول در واحد سطح و حفظ محیط زیست ، باعث استمرار عرضه محصول در بازار (بصورت همیشگی) ، کنترل میزان مصرف کود و سم در محصولات کشاورزی ، استفاده از اراضی بایر که

قابلیت کشاورزی ندارند و باعث توسعه الگوی مناسب کسب و کار برای استفاده سایرین می شود که با نتایج تحقیق معتمدی و همکاران (۱۳۹۸) ، استملر و میمن (۲۰۲۳) و شرقی و همکاران (۱۳۹۹) مطابقت دارد .

پیشنهادات :

با توجه به پایین آمدن ارزش و دارایی های کشاورزان و گلخانه داران و افزایش بدهی به بانک ها ، اعطای سهل الوصول اعتبارات و تسهیلات بانکی متنوع ، کافی ، کم بهره و بلاعوض و تمدید بازپرداخت وام های کشاورزی از جمله اقداماتی است که می تواند در کشاورزان و گلخانه داران مثرتر باشد .

با استفاده از برنامه های آموزشی و اطلاع رسانی ، به شناسایی نیازها و فرصت های کشاورزان پرداخته شود و از طریق برگزاری کلاس ها و کارگاه های آموزشی به افزایش آگاهی و توانمندی آنان اقدام گردد .

در راستای ترمیم اعتماد گلخانه داران به سیاست های دولت ، اقداماتی چون تدوین یک راهبرد ملی بلندمدت برای مدیریت بحران توأم با لحاظ نمودن ملاحظات منطقه ای و شرایط خاص جوامع روستایی در سطح استان ، شهرستان و بخش ، تأمین اعتبارات لازم در نظام برنامه و بودجه برای طرح های مدیریت مشکلات گلخانه داران ، ملحوظ نمودن دیدگاه چندبخشی (کشاورزی ، خدماتی ، صنعتی) در تدوین و اجرای برنامه پیشنهاد می گردد . با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق توصیه می شود که دولت با اقدامات مداخله ای خود توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات جامع و مستمری را در خصوص توانمندسازی کشاورزان و گلخانه داران ترتیب دهد تا بتواند با

رویکرد پدیدارشناسی، مجله جغرافیا و توسعه روستایی، سال ششم، شماره ۳۵، صفحه ۸۷-۱۱۱.

حیدری ساربان، و.، رکن الدین افتخاری، ع. ر (۱۳۹۵). "تحلیل عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان استان اردبیل"، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۲- ۴۷، شماره ۳.

حیدری ساربان، و.، (۱۳۹۲). "بررسی عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان در مناطق روستایی شهرستان ابهر، فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، سال سیزدهم، شماره ۴۱، صفحه ۱۷۰-۱۵۵.

دانایی فرد، ح، و پناهی، ب (۱۳۸۹). تحلیل نگرش های شغلی کارکنان سازمان های دولتی تبیین جو سکوت سازمانی و رفتار سکوت سازمانی، پژوهش نامه مدیریت تحول، دوره دوم، شماره ۳، صفحه ۱۹-۱.

دین پناه، رضا. (۱۳۹۸). "عوامل مؤثر بر نظام دانش و اطلاعات کشاورزی از دیدگاه کارشناسان ترویج استان گلستان" مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال دوازدهم، شماره ۱، پیاپی ۴۵.

رضایی نصرتی، و.، و مجیبی، ت، و حسنجانی، ع، و خسروانی، ف (۱۳۹۱). بررسی تأثیر توانمندسازی کارکنان بر مدیریت عملکرد در صنایع چوب و کاغذ مازندران، ارایه شده به هشتمین کنفرانس توسعه منابع انسانی، تهران

رستمی، ف، و گراوندی، ش، و زرافشانی، ک (۱۳۹۰). پدیدارشناسی تجربیات دانشجویان در تاسیس کسب و کار (مطالعه موردی: دانشجویان پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه)، فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی، سال چهارم، شماره چهار، صفحه ۱۰۵-۸۷.

سبحانی، سید.م. ج، جمشیدی، ا، و نوروزی، ع. (۱۳۹۷). "بررسی تاثیر دتنش، نگرش و رضایت مندی گلخانه داران عضو تعاونی شهرستان پاکدشت بر سطح پایداری

استفاده از این ظرفیت ها در کاهش فقر و رونق کار کشاورزی مثر ثمر باشند.

همچنین می توان با کاهش واردات محصولات تولیدی مشابه با افزایش عوارض گمرکی، ترویج فرهنگ مصرف استفاده از محصولات گلخانه ای و افزایش آگاهی عمومی از مزایای این محصولات با استفاده از رسانه های جمعی مانند رادیو و تلویزیون، کاهش تعرفه صادرات محصولات سالم و پایدار گلخانه ای، تشکیل و حمایت از انجمن ها و تشکل های تولیدکنندگان محصولات گلخانه ای، افزایش خدمات خرید تضمینی و بیمه محصولات کشاورزی و گلخانه ای با ایجاد حمایت و پشتیبانی از گلخانه دارانی که محصول سالم تولید می کنند، نگرش تولید کنندگان را به این بخش جلب و تولید این محصولات را تشویق نمود و باعث ایجاد فرصت های شغلی مناسب در این زمینه شد.

منابع:

ایمان صیاد، م، و ابراهیمی، م، و حقی، ص، و قلی پور، ج (۱۳۹۴). تأثیر فعالیت های آموزشی در بهبود مهارت های مدیریتی گلخانه داران مطالعه موردی دهستان برآآن جنوبی شهرستان اصفهان، علوم و فنون کشت های گلخانه ای، سال ششم، شماره بیست و دوم، صفحه ۹۲-۸۳.

افتخاری، ر، پورطاهری، ع، و فرج زاده، م، و حیدری ساربان، و. (۱۳۸۸). "نقش توانمندسازی در توسعه کشاورزی مطالعه موردی: استان اردبیل"، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۹، صفحه ۱۰۳-۸۷.

تاجریزی، ا، زمانی پور، ا، روستا، ک و مکانیکی، ج (۱۳۹۹). تحلیل اکتشافی عوامل انگیزه های کشتی و رانشی کارآفرینان صنایع دستی روستایی خراسان جنوبی با

گلخانه ها " ، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران ، دوره ۲ - ۴۹ ، شماره ۲ ، صص ۳۰۹ - ۲۹۳ .

سازمان مدیریت و برنامه ریزی خراسان رضوی . (۱۴۰۰) .

آمارنامه استان خراسان رضوی ۱۴۰۰ . تهران : سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور ، مرکز مدارک علمی و انتشارات .

سواری ، م . اسکندری دامنه ، ح ، (۱۳۹۸) . " نقش مدیریت مشارکتی در توانمندسازی جوامع محلی در مقابله با خشکسالی در جنوب استان کرمان " ، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی و آمایش فضا ، دوره ۲۳ ، شماره ۲ ، صفحه ۱۷۱ - ۱۲۳ .

شرقی ، طاهره ، چهاردولی ، معصومه ، احمدی ، علی و جایی ، فیروز . (۱۳۹۹) . " طراحی مدلی برای توسعه فنی گلخانه ها و تحلیل عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی شهرستان پاکدشت) " ، مجله علوم کشاورزی ایران ، شماره ۲ ، جلد ۱۶ ، صص ۳۶ - ۲۵

شفیعی ثابت ، ناصر و فرهادی ، فرید . (۱۳۹۸) ، " تأثیرات توانمندسازی بهره‌برداران کشاورزی در توسعه روستایی شهرستان سمیرم " ، مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی ، سال دوازدهم ، شماره ۳ ، پاییز ۹۸ ، پیاپی ۴۷

صیاد منصور ، ایمان ، ابراهیمی ، محمدصادق ، حقی ، صالح و قلی پور ، جلال . (۱۳۹۴) . " تاثیر فعالیت های آموزشی در بهبود مهارت های مدیریتی گلخانه داران (مطالعه موردی : دهستان برآآن جنوبی شهرستان اصفهان) " ، فصلنامه علوم و فنون کشت های گلخانه ای ، سال ششم ، شماره ۲۲ ، صص ۹۲ - ۸۳ .

صادقو ، طاهره .، مرکویی ، فرزانه ، . صداقت پور ، معصومه .، عباس زاده ، سودابه ، (۱۳۹۸) . " شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان در نواحی روستایی (منطقه مورد مطالعه : روستاهای دهستان ازغند

شهرستان مه ولات) " ، فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی ، دوره ۱ ، شماره ۴ ، صفحه ۵۲۵ - ۵۰۶ .

علی بیگی ، امیرحسین و رحیمی ، آذر . (۱۳۹۱) . " عوامل موثر بر توانمندسازی روان شناختی اعضای تعاونی های پرورش محصولات گلخانه ای استان کرمانشاه " ، نشریه تعاون و کشاورزی ، شماره ۴ ، صص ۴۷ - ۳۵ .

عزیزی ، شهرام ، سروی ، عدیل ، نظیفی ، حسن ، جهانی ، ربعلی و رزمجو ، ایوب . (۱۳۹۵) . " نقش نظام نوین ترویج کشاورزی در توانمندسازی بخش کشاورزی در عرصه های تولیدی (مطالعه موردی حوزه مرکز جهاد کشاورزی انجیرلو) " ، ارایه شده به ششمین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی ایران .

معمدی ، م .، روستا ، ک ، زمانی پور ، ا و فلکی ، م . (۱۳۹۸) . " تبیین شایستگی های حرفه ای متمایز کننده عملکرد مدیران واحدهای تولید محصولات گلخانه ای استان خراسان جنوبی " ، مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی ، سال دوازدهم ، شماره ۲ ، پیاپی ۴۶ .

موسوی ، مرضیه و مختارزاده ، سعید . (۱۳۹۸) . " توانمندسازی کشاورزان به منظور گذار از کشاورزی سنتی به کشاورزی بازار محور " ، نشریه کارآفرینی در کشاورزی ، جلد ششم ، شماره ۳ ، صص ۲۲ - ۱ .

Amundsen , S & Martinsen , o . (2015) . Linking Empowering Leadership to Job Satisfaction, Work Effort, and Creativity: The Role of Self-Leadership and Psychological Empowerment , [Journal of Leadership & Organizational Studie](#) , 22 (3) , 323 - 304 .

Bonis-profumo , G ., stacey , N. , Brimldecombe , J . (2021) . Measuring women's empowerment in agriculture, food production, and child and maternal dietary diversity in Timor-Leste , *journal of food*

South Khorasan Province), Agricultural Extension and Education Research, 9 (4): 59-70.

Jamshidi. A, Teimoori, M and Jamshidi, M (2012), Analysis of factors affecting land fragmentation in Shirvan Chardavol County, and provision of appropriate reorganizing mechanisms, Iranian Journal of Agriculture economics and development Research., Vol. 42, No. 3, 367-378 ref. 32.

Mirdamadi, S. M., Teimouri, M., Teimouri, M. & Mostafaei, M. E. (2016). Effective mechanisms to promote women participation in training courses in Isfahan county. Journal of Research & Rural Planning, 5(2), 1-13

Sandra .M, Malin Karlsson, Åsa Fast-Berglunda and Ida .H (2014). Managing production complexity by empowering workers: six cases, Variety Management in Manufacturing. Proceedings of the 47th CIRP Conference on Manufacturing Systems

policy , 102 , 13 – 1 , <https://www.elsevier.com/locate/foodpol>

Blum, A. (1989). Use of different information sources for decision making by traditional farmers in a progressive knowledge system, Journal of Extension Systems, 5(1), pp 60-73 .

Rolling, N. (1989). The agricultural research-technology transfer interface: a knowledge systems perspective. Retrieved from http://books.google.com/books/about/The_Agricultural_Research_technology_Tra.html?id=sjE9HAAACAAJ/

Stemler , Henry & Meemken , Eva-Marie . (2023) . “ Greenhouse farming and employment : Evidence from Ecuador “ , Food Policy , Volume 117 , available:www.elsevier.com/locate/foodpol.

Hosseini., S. M., Roosta, K., Zamanipour. A., Teimoori. M. (2017). Farmers' Perception of Drought Consequences by Phenomenological Approach (Case study:

